

Лопушанський Володимир

САДОК ВИШНЕВИЙ КОЛО ХАТИ

ВОЛОДИМИР ЛОПУШАНСЬКИЙ

Садок вишневий коло хати...

П'ЄСА

ХОЛМ 1940
ВИДАВНИЦТВО «НА СТОРОЖІ»

Diasporiana

Електронна Бібліотека

Ця електронна книга є результатом багатогодинної праці волонтерів, мета якої полягає у збереженні та розповсюдженні національної культурної ідентичності України та її народу, головним ресурсом якого є архів великої кількості книжкових видань отриманих у спадок від українських емігрантів з різних країн світу. Саме ця книга створена волонтерами проекту Diasporiana.org.ua на основі цифрових сканів.

Ліцензія

Вихідний текст та зображення даної електронної книги є суспільним надбанням України; тобто вважається, що вони вільні від обмежень авторського права в Україні. Вони все ще можуть бути захищені авторським правом в інших країнах, тому користувачі, які перебувають за межами України, повинні перевірити місцеві закони, перш ніж використовувати цю електронну книгу.

Допомога

Проект існує завдяки вашій фінансовій підтримці. Допомогти проекту ви можете переглянувши актуальну інформацію на сайті: Diasporiana.org.ua

ДІЄВІ ОСОБИ

Григорій Шевченко – кріпак

Катерина – його жінка

Дід Іван – його батько, близько столітній дід, давній гайдамака

Діти Григорія

Катря – 16-літня донька

Микита – 10-літній син

Тарас – 8-літній син

Ярина – 6-літня донька

В даліні, серед розцвілих вишень, мріє село Кирилівка — колиска українського генія Тараса Шевченка. На краю села стоїть старенька, вбога хатина. Чистенько вибілена, окутана вишневим садком, пишається в останніх усміхах заходячого сонця. З-за хатини вихиляється розложиста корона розцвілої яблуні. Перед хатою чисто позамітане подвір'я, відгороджене від вулиці стареньким тином. При воротах похила верба з сухим верхом, а при ній перелаз. За ворітьми обсаджена деревами дорога.

Вечоріє... З дороги йде гамір худоб'ячого реву й бляння овець. Від часу-до-часу вигуки й накликування пастухів. Коротко, вривчасто замріє сопілочка... Часом брехне собака, заіржить кінь. Ще здалека розплітається мельодія співу дівчат...

1. ЯВА

Катря: *(стає на порозі хати й заслухується в чудовий гомін вечора... Врешті, насилу відривається й кличе):* Микито! Тарасе! Ярино! Де ви діти?! Ходіть уже до дому!

2. ЯВА

Спершу чути веселий, свавільний гомін дитячих голосів і нараз вбігає на подвір'я Микита й Ярина.

Ярина: Вже йдемо, Катрусю!

Катря: Ходіть швидше вечеряти, а то зараз батьки надійдуть з поля й перешкоджатимете їм. А де Тарас?

Микита: Його не було з нами...

Катря: *(сплескує долонями):* От і лихо! А де ж він знову потинявся?! Казала ж я тобі, щоб глядів за ним!

Микита: Не сердься, Катре... Сама знаєш, як важко його встерегти... Ми всі гралися разом, то й не завважили, як він кудись пропав. Та ти не журися, я його негайно відшукаю. — *(біжить за хату й на весь голос):* Тарасе! Тарасе!

Ярина: *(біжить у другу сторону):* Тарасику!

3. ЯВА

Микита: *(вертається разом з Яриною):* Нема його...

Катря: От і знову морока! Зараз повернуться батьки з панського лану і як його не застануть в дома, знову дістане прочухана... Гризота не дитина! Тільки б тягалося по ярах та могилах! І чого воно там шукає!

Ярина: Він каже, що там запорожці лежать...

Микита: Так, він завзявся їх підзирнути, як вони вночі встають із своїх могил...

Катря: Лишенько мені з нашим дідом! Наговорить дитині всілякого страхіття, що опісля ради з нею немає. Десь друге налякається, коли таке вчує й носа ввечорі поза поріг не виставить, а те йде поночі духів ловити! Як же ж мені сьогодні встерегти його від неминучої кари? А тепер батько, перетомлений до краю панщиною, ще більше став сердитий... *(журливо хилить голівку...)*

Здалека наближається спів дівчат «Ой під гаєм, гаєм». Знову виразнішає вечірній гомін села. Гудять хрущі...

Катря: *(прочунявши):* Ходім вечеряти... *(входить з дітьми в хату).*

4. ЯВА

Зближається спів. Гучно розкочується по селі й заливає всі інші згуки. Врешті помалу віддалюється... І знову розвивається хрущева мельодія... З-поза хати виходить старезний дід. Держиться струнко, гордовито помалу йде до воріт і прислухується...

Дід: (хитає головою): Гай... Гай... Усе так само... І весна, як колись... І хрущі гудуть... І люди з поля вертаються... Й оцей гомін, що навколо, такий знайомий, такий самісенький... І пісня... Така сама... І такими ж молоденькими голосами... Та вслухатись в оце все... Скільки там тепер смутку, туги та одчаю... Так, так... Занадто спина з тяжкої неволі приссалася до живої кости... (задумується).

До перелазу підходить худа, виснажена жінка.

5. ЯВА

Катерина: *(тихо):* Добрий вечір, діду...

Дід: *(б'є руками об поли):* То тебе таки пігнали в поле?

Катерина: *(тяжко спирається на огорожу й тихим голосом):* Пігнали... Не змогли оправдування, просьби, заклинання... Ще й поглумилися... Гопака казали танцювати перед гайдуками...

Дід: Татарва ними погуляла б. Та ж ти з ніг валишся!

Катерина: Одначе мусіла... Економ, як впік мене нагаєм, то здавалося, що живе м'ясо до кости прорізав. Опісля в поле пігнали... Насміхалися, що як нагайка помогла мені до танцю, так і до роботи поблагословить... Знесилена, двічі з ніг збивалася, вмлївала й двічі привели мене до пам'яті побоями... Дивіться, батьку, як тіло пошматували... *(розкриває рам'я й показує чорнокриваві смуги від побоїв).*

Дід: *(жахнувся):* Боже!.. Боже!..

Катерина: Та все це перетерпіла б, коли б у грудях так не пекло, не давило, не смоктало... Так, наче б у них гадину носила...

Дід: Нічого... Подужаєш... От, весна вже, та й літо за нею йде... Пригріє сонечко та й уб'є недугу...

Катерина: Не вб'є вже діду... Не вб'є... Так уже від кількох років потішаюся... Сонечко, кажете, мене вилікує... Невже ж воно для мене?... Чи на мое

лікування?... Та ж воно мені найбільший ворог! Чей же це воно так припікає нас на панських ланах у жнива, що й мозок у голові виварюється...

Дід: Так... Так... *(помагає Катерині перейти через перелаз):* Помалу... Помалу...

Катерина: *(знесилено спирається на рам'я діда й важко віддихає):* От і яка з мене потіха... Замість стати підпорою вашої старости, ще й собою нагинаю ваші столітні плечі...

Дід: Навіщо таке говориш? Ти ж ще молода! А що на хвилину притомила тебе недуга, то не треба зараз так чорно дивитися на світ. Сама кажеш, що в мене вже щось сотня літ на плечах... Гай-гай... А скільки то разів я за цей вік, отак як ти, збивався з сил, та ніколи не тратив надії, що подужаю. От і дожив близько сотні...

Катерина: Потішаєте мене, діду... Спасибі... І хоч я смертельно вже втомилася, бажаю ще жити для добра моїх діточок... Такі ще дрібненькі... *(призадумується):* Чи вони вже дома? Певно вже вечеряють... Піду поможу Катрусечці... *(іде помалу в хату).*

6. ЯВА

Дід: *(дивиться їй услід і гірко):* Били її! Конаючу на лан пігнули! Ще й танцювати заставили! Катюги! Ось, який тепер народ став! Терпить, конає з муки і мовчить. За мене інакше було... Махнеш здорово катюгу поза вуха, що й більше на світ не подивиться, та й у гайдамаки... А там уже й розплатишся з кривдниками й за решту...

7. ЯВА

Надходить Григорій, пристає при воротах і хвилину прислухується словам діда...

Григорій: *(залякано):* Батьку, мовчіть! Знову верзете, а потім за вас з мене шкуру дертимуть!

Дід: *(гірко):* У вас тепер усе шкура та ще й своя шкура! А що твоя людська гідність зневажена й сплюгавлена, то дарма! Що все твоє життя втоптане в худоб'ячу грязюку неволі, то це також мусить так залишитися! Коли б ти знав, скільки колись народу дало з себе живцем здерти шкуру, щоб тільки вам волю зберегти, то ти не дорожився б так своєю рабською...!

Григорій: *(гірко й лукаво):* І що? Може зберегли цю волю?

Дід: Бо вже забагато було наплодилось таких душ, як ваші! Трусливих, підлих душ, що ради своєї шкури дали себе залякати! А пригадай собі давнину...

Григорій: Знову почнете про своїх славних гайдамаків, що ще славіше зраджували своїх отаманів, що в'язали їх власними руками, та віддавали ворогам на поталу!...

Дід: Не глумися, сину, з останніх судорогів конаючого народу! Побіч бруду й гнилі мають вони й ясні перли героїства та посвяти. І саме ці хвилини повинні своєю ясністю світити майбутнім поколінням. Горе поневоленому народові, що з своєї минувшини не вміє вишукати її світлоти й величності, тільки затроє свої рабські душі отрутою підлих юдів. Пропаде цей народ, що замість викувати з своєї минувшини залізний заповіт лютої боротьби за свою честь та існування, вміє тільки дошукуватися помилок предків і чорно їх осуджуючи, обвинувачувати за свою недолю. Пам'ятай, кожне нове покоління, яка б їм спадщина не припала, є ковалем своєї долі...

Григорій: *(нетерпляче):* Ви, батьку, все своє. А вам одне скажу: Народ уже знесилився, то й годі йому обстати за себе.

Дід: *(зневажливо):* Знесилився кажеш! Може ще й відпочинку треба? Ні, сину, легше жито стало. Завжди так було, що чим більша недоля, тим сильніший і скорший спротив. От, хоч би за гетьмана Хмеля...

Коли здавалося, що повіки задавила ляшня Україну, наш народ такий буревій счинив, що раз на все позбувся польського гнету. Так, колись...

Григорій: *(настирливо)*: Ви все «колись та колись»! Далеко це ваше «колись» нас завело?!

Дід: Але заповіт залишило... І досвід, щоб раз на все призабути за власну шкуру, а мати на увазі тільки всенародне добро!

Григорій: *(сердито й голосно)*: Ви таки своє! І все одно: мало того, що б'ють тебе за твоє, але настав ще спину й за чуже!

Дід: Не за чуже, сину, а за своє найрідніше. За народ, якого й ти член. Доб'єшся для нього щасливих днів, то й ти сам і вся твоя рідня й усі майбутні твої покоління заживуть ясніше. Всенародна доля тісно зв'язана з долею кожного з нас.

Григорій: Дайте мені спокій з цею безупинною балачкою! Чоловік до краю втомлений цілоденним гарюванням, аж очі з лоба вилазять, а тут ще й ви наливаєте в душу пекучої гіркоти! *(переходить через перелаз і швидко, якби тікаючи, входить в хату)*.

8. ЯВА

Дід: *(одчайно):* Чому мене Бог так скарав? Чому не судив мені згинути на полі слави, або хоч на палі в руках лютого ворога, тільки заставив, ось, таке слухати, на таке дивитися... *(спирається на вербу й глибоко призадумується...)*

9. ЯВА

Катря: *(стає на порозі хати й ніжно):* Дідусю...

Дід: *(помалу повертається):* Чого тобі, дитинко?

Катря: Ходить вечеряти.

Дід: Зараз... Зараз...

Катря зникає в хаті, а дід знову застигає в своїй журливій поставі.

10. ЯВА

З хати виходить Григорій. Хвилину придивляється батькові, врешті підходить до нього.

Григорій: Бать-ку...

Дід: Що скажеш, Грицю..?

Григорій: Вибачте мені...

Дід: *(зворушившись):* Що тобі? Та ж я...

Григорій: Вибачте... Самі знаєте, скільки тут горя накіпіло... *(кладає руки на груди).*

Дід: Ой, знаю... Знаю...

Хвилина важкої мовчанки

Григорій: *(журливо, пригноблено):* Батьку... Катерина дуже хвора...

Дід: Бог ласкавий, сину...

Григорій: Так, Бог ласкавий... *(по хвилині):* Ходіть вечеряти, а то вона зараз засмутиться...

Дід: Іду, іду... Та так не хочеться їсти... *(Входить у хату. Зараз же вибігають з неї діти. Кожне несе щось з постелі. За ними йде Катря й стелить під хатою постіль).*

11. ЯВА

Ярина: *(радісно):* Будемо сьогодні на дворі спати!

Григорій: Та можна. Ніч тепла, погідна, а в хаті духота. І я ляжу з вами.

Діти починають весело пустувати. Григорій придивляється... Врешті його тверде обличчя розм'якає й роз'яснюється усміхом...

Катря: Не пустуйте, бо перешкоджаєте мені!

Григорій: *(нагально):* А де Тарас?!

Катря: *(збентежено):* Тарас... *(розглядається):* Він зараз... Кудись вийшов... Щойно...

Григорій: *(суворо):* Ти, Катре, знову його покриваєш! Скажи мені правду, де Тарас?

Катря: *(тихенько):* Не знаю...

Григорій: Знову не доглянула! Але цим разом уже я його провчу, як коритися волі батька!

Діти притишуються на постелі. В дверях хати стає Катерина.

12. ЯВА

Катерина: Не гримай, Грицю, на Катрю... Та ж вона ще сама мала, де ж їй в силі обійти все хазяйство, та й ще стільки дітей доглянути. А в хаті ще й маленький Йосип та сліпенька Марія...

Григорій: *(сердито):* А що буде, як дитина чого в ночі злякається, або яке лихо їй трапиться?! Будемо ще одну каліку годувати, або похорон справляти?!

Катерина: Грицю, ти остав Тараса. І так його нічим не здержиш, ані силою не перемиши його вдачі. Остав, хай по-своєму росте, хай Бог його провадить...

Григорій: Не розумію тебе, жінко! Невже ж хочеш, щоб з нашої дитини яке ледащо виростло?!

Катерина: Він не така дитина, як інші... Сама не знаю... Ще такої ніколи в нікого не бачила...

Григорій: Тому треба йому опіки й твердої батьківської руки, щоб таки привернути до людей!

Катерина: Ні, Грицю... Йому не треба цього... Я не знаю... Не вмю цього назвати... Мені здається, що він душею старший за нас усіх... Навіть від діда...

Григорій: Теревені! Та йому це сьогодні не минеться! Хай тільки вернеться, то я його так привітаю, що раз на все покине волочитись! Побачиш!

13. ЯВА

В дверях хати стає дід і прислухується...

Катерина: (благаючи): Грицю...

Катря: Батеньку...

Дід: Не торгуйся так, сину. Сердешна дитина заблукала серед ночі, може тремтить з переляку, а ти, як воно зраділе врешті доб'ється до рідної хати,

побої їй готуєш. Невже ж ще мало її жде в житті від чужих рук? Хоч ти, батько, заощади їй добру й ясну згадку про дитячі, безжурні літа...

Григорій: Ну-ну, та не переговорите мене. Не дам я собі ще в хаті коверзувати! Досить мені цих економів удень! А тепер пора спати, бо завтра на працю треба ще перед досвітком вийти в поле, а то певно цього року не встигнемо обробитися. Ти ж, жінко, з дрібнотою ночуй в хаті... І ви, батьку... А ми, решта, тут...

Катерина: Помоліться, діточки, Богові...

Григорій: Лиши це... Я сам... Іди вже спочивати. Ледве на ногах держишся...

Катерина: Добраніч, мої кохані... *(йде в хату)*.

Діти: Добраніч, ненечко.

Григорій: Моліться, діти... Може трапимо на хвилину в котрій Бог змилується над нами...

Всі клякають, хрестяться й проказують «Отче наш». Дехто тихцем, дехто голосніше... Врешті всі мовкнуть, ждуть... Нараз відзивається сильний голос столітнього діда-гайдамаки.

Дід: На нашу поневолену Україну зглянься, Господи!

Всі приявні: Зглянься, господи!

Дід: З нелюдського ярма визволи, Господи!

Всі: Визволи, Господи!

Дід: Насилу й кривди покарай, Господи!

Всі: Покарай, Господи!

Дід: Спасителя народу зішли нам, Господи!

Всі: Зішли нам, Господи!

Дід: Молимо Тебе, най буде Твоя воля, Господи!

Всі: Най буде Твоя воля, Господи!

Дід і Григорій б'ють трічі поклони. Діти тихенько лягають. Катря обкриває їх рядном, опісля йде до воріт...

Дід: *(встає з навколішок і хрестить дітей):* Добраніч, дітоньки. Хай вам присняться козаки...

Ярина: Діду, розкажіть нам ще казочку...

Григорій: Ще чого вам захочується? Спати! Коли б вам цілодення кріпацька гарівка так увіссалася в спину, як мені, то не хотілося б ще й казок вислухувати!

Дід похитує головою й йде в хату. За ним і Катря.

Григорій: А ти чому не лягаєш?

Катря: Ще мушу посуду позмивати...

Григорій: Добре, дитино... Та не барися... Ніч коротка, а завтра дальша праця, тож відпочити треба...

Катря: Я швиденько.

Григорій: *(нараз гостро):* А збуди мене, як цей волоцюга вернеться!

Катря: Добре... *(іде в хату).*

Григорій: Небожатко... Таке ще мале, а вже так запрацьовується... Інше таке, ще шматками бавиться, а воно ж, як старе піклується всією хатою...

Лягає при дітях, що вже поснули, поправляє на них окривало, хрестить їх і глибоко зідхнувши, пошепки проказує молитву, щораз тихіше, тихіше, врешті засинає.

Десь із закутка саду, спершу несміливо, а далі щораз відважніше відзивається соловейко. Врешті його чарівна пісня заливає всю тишу весняної ночі.

14. ЯВА

На порозі хати являється Катря, відразу споглядає на сплячих і неспокійно здвигає раменами.

Катря: Ще не вернувся!

Іде до перелазу й пильно дивиться на вулицю... Врешті сідає на перелазі й заслухується в чарівну мельодію ночі... З-за крилатої яблуні висувається повний місяць. Його зелено-жовті промені обсипують сяєвом суховерху вербу й ніжну постать дівчини. Згодом із-за тину висувається велика, космата шапка, а за нею, помалу, крадькома, мале хлоп'я.

15. ЯВА

Тарас: *(тихенько):* Катрусю...

Катря: *(зривається й ловить хлоп'я в обійми):* Тарасику!! *(та зараз притишується й тривожно дивиться на сплячих).* Де ж ти так пізно блукав? Я так боялася за тебе!

Тарас: Ах, ти все боїшся, та й боїшся! Через те, то й я...

Катря: Ти певно їсти хочеш?

Тарас: Ні, Катрусечко. Я мав з собою цю паляничку, що ти мені рано дала.

Катря: *(сідає на перелазі, притягає хлоп'я до себе, стягає йому шапку з голови й гаряче цілує):* Чого ж ти, Тарасику, ночами бродиш? Батько так гнівався... Обіцяв побити...

Тарас: Хай б'є... Як діпну цього, що задумав, то жалуватиме, що колись бив...

Катря: А що ж ти такого задумав?

Тарас: А не скажеш нікому?

Катря: Хіба ж я коли?...

Тарас: Знаю, знаю, та тільки впевнявся. Микита завжди насміхається з мене... *(притаєним голосом):* Я хочу борців розбудити...

Катря: Яких борців?!

Тарас: Козаків.

Катря: А звідкіля ж вони?!

Тарас: З могил... Вони там лежать...

Катря: Та ж це мерці. Як же ти їх...?

Тарас: Не знаєш? Та ж дід оповідав, що вони, як повновидий місяць стане посередині неба, виходять із своїх могил, ладять зброю і приказу ждуть... А коли прийде до них чиста, без гріха людина й покличе за собою, тоді вони, по божій волі, підуть за нею й тяжкою, лютою пімстою спадуть на голови наших кривдників...

Катря: Дай Боже... Дай Боже...

Тарас: І тоді диво станеться. Всі стануть вільними, рівними. І ти і батьки й уся наша рідня, все село, вся батьківщина! Так, я мушу цього доконати!

Катря: І ти вже сьогодні цього хотів?

Тарас: Так, я був на Пединовській Могилі...

Катря: І що ж?

Тарас: Я не діждався півночі... Роздумався... Я... Стільки таємних, грізних голосів поміж цими яругами... Стільки жахливих марищ визирає звідусіль... Страшно... Та все це був би видержав, але пригадав собі, що й я не без гріха.

Катря: А звідкіля ж він у тебе?

Тарас: Є, Катрусю, є... Я сам забув про нього... Але там, на могилі, як став дошукуватись, пригадав його... Мою брехню... Катрусю, мушу тобі сказати правду... Чи пригадаєш собі, як я раз ходив до тих залізних стовпів, що небо підпирають?

Катря: Пам'ятаю. Ти тоді ще маленький був...

Тарас: Я тоді говорив, що дійшов був до них... А то не правда, Катрусю... Я не бачив їх... Я тільки вийшов за село, на Пединовську могилу, як уже вечоріти ставало й годі було дальше йти... От, тоді я вернувся, щоб колись удруге раніше вибратися... Вертаючись, я заблукався, та на щастя зустрів чумаків, що підвезли мене до дому...

Катря: То ти тільки нас одурив. Це ж нічого злого.

Тарас: Це таки гріх, Катрусю... А може тільки грішок... Проте, до цього великого діла треба людини чистої на душі, без гріха... Катрусю, скажи про це Микиті та й другим дітям... Знаєш, самому тяжко... Насміхатися будуть... А щоб лишень дізнались правди, тоді вже все буде добре. Тільки...

Катря: Що ще. Тарасику?

Тарас: Чи я людина..?

Катря: А що ж би?

Тарас: Не знаю... Таке думалося... Ми ж кріпаки... А економ усе дорікає нам худобою...

Катря: Він лютий такий.

Тарас: Та-ак... А дивись, яка різниця між нами, кріпаками, а худобиною...? І ми поруч з нею робимо чорну роботу й нам поруч з нею збивають батогами боки, а навіть худобина стільки побоїв не дістане, що ми... Ще ніколи у нашого пана не засікли худобини батогами, а Семена Нагірного таки забатожили на смерть...

Катря: Цить, дитино!... Не згадуй цього!... Не в цьому різниця... Чи ти бачив коли, щоб худобина молилася Богові?

Тарас: Ні... Ніколи... Хоча дід оповідав, що в різдвяну ніч... Та я не раз ждав у жолобі, й ніколи не діждався, щоб наша красуля заговорила... А ти чула коли, Катре?

Катря: Також ні. Ніхто того не чув і не бачив. Навіть наш дід. Спитай його. Та ж худобина без душі.

Тарас: А все таки їй краще жити, як нам...

Катря: Невже ж ти ніколи не чув, що навчає наш батюшка в церкві? Адже на другому світі всім тим, що тут терплять, нагорода буде...

Тарас: То я людина... Лю-ди-на... Отже завтра піду на могилу. Вже мене ніщо не здержить!

Катря: Тарасику, а може завтра ще ні... Батько дуже сердився... Щоб сьогоднішнє призабув...

Тарас: Та ж я вернуся з козаками!

Катря: Хто знає. Та ж ти проти волі батька, а це гріх.

Тарас: Ні, це не гріх. Адже я це не для себе.

Катря: Але я ще не встигну розповісти всім про твою мандрівку до залізних стовпів...

Тарас: За цілий день не встигнеш?

Катря: Таки ні. Завтра наш день праці, то ж я разом з батьками піду в поле.

Тарас: Так... *(хвилину призадумується)*: Хай буде. Пожду до нового місяця... Хоч я волів би вже це зробити... Адже кожний день стільки нового горя, стільки нових сліз творить...

Хлоп'я втулюється глибше в обійми сестри. Вона пестить його головку. Обидвоє заслухуються в лящання солов'я...

Тарас: *(мрійливо):* Катрусю, чи ти розумієш цю співанку солов'я...?

Катря: Розумію... Коли хоч трохи прислухаюся цьому лящанню, відразу розвіваються мої журливі думи, а на серці й душі робиться так тихо, так спокійно...

Тарас: *(пориваюче):* А в мене зовсім інакше! В мені піднімаються рвйні бурі й поривають мене в зовсім інший світ. А перед очима стає стільки дивних, чудових зяв... І тоді мені здається, що я вже дорослий, великий, що в силі розбити навіть найтвердіші запори нашої неволі! Але одного не знаю, не розумію... Коли кидаюся на них з голими п'ястуками, якось дивно не можу їх досягнути... А стоять так близько передо мною, так непохитно-чорно, як оця ніч, там на степу... І плачу тоді з безсилля й буджуся знову маленьким...

Катря: То це сни такі в тебе.

Тарас: Ні, не сни... Це правда...

Катря: Як же ж так?

Тарас: Не знаю... Але пробував уже й намалювати!

Катря: Намалювати!?

Тарас: Ти смієшся?!

Катря: Де ж би. Та так здивувалася. І що ж ти вже нарисував?

Тарас: Цього не можу нарисувати... Рука не слухається думок... Перед очима все так ясно бачу, та як тільки потягну вуглем по стіні, якось усе так незручно виходить...

Катря: То це ти так помазав стіни в наших сусідів! Тарасе, та ж вони закликаються, що як приловлять збитошника, то йому руки поламають!

Тарас: Е-е, Катрися... Це гірше, що мені праця не виходить...

Катря: *(сильно пригортає його):* Бідний, братчику...!

Затишають... Соловей тьохкає... Сяєво місяця перлисто хвилює... Нараз головка Тараса хилиться безладно...

Катря: Заснув уже... *(цілує хлоп'я в чоло, несе до постелі під хатою й кладе зараз при батькові. Ще раз обкинувши всіх поглядом іде в хату).*

Тиша. Тільки голоси весняної ночі... Промені місяця помалу пригасають... Врешті все затишає... По хвилині десь здалека розливається по світі широкий гомін громового грюкоту, помалу зближається, щоб урешті загриміти розливною сурмою. Водночас у повітрі, на темному плесі ночі, перехрещуються ясні й криваві блиски... З-поміж цієї багряної потопа вискакує

постать козака, що взиваюче підносить блискучу шаблюку...

16. ЯВА

Козак: *(сильно, аж заглушує безпереривну грюхитню):*
Вставайте! Кайдани порвіте!

Водночас будиться Тарас, сідає з дива й вдивляється в чудову зяву... Врешті витягає до козака руки й радісно скрикує. — Нараз усе тихне. Гаснуть блискавиці, зникає козак. Тарас схоплюється з постелі, щоб дігнати зяву...

Тарас: Пожди! Я йду!

Григорій: *(будиться й придержує його):* Що з тобою!?

Тарас: *(намагається вирватись):* Пустіть!! Мене кликали!! Козаки!! Нарешті прийшли!!

Григорій: Опам'ятайся, дитино! Адже нікого нема.

Тарас: *(рветься):* Пустіть!! Я мушу!! Прийшли!!

Григорій: *(силоміць пригортає хлоп'я до себе):* Бог з тобою... Успокойся... Це ж сон був.

Тарас: Ні!! Я бачив!!

Григорій: Кажу ж тобі, це сон був... Вір же своєму батькові. Розглянься, як хочеш... Бачиш, нічого нема...

Нічого не чути... Ніч... Усе спочиває... Світ занадто стомлений...

Тарас: *(пильно вдивляється в те місце де бачив чудну зяву. Врешті, з гірким риданням, падає на постіль):* Нема!! Знову нічого нема!!

Григорій: Успокойся... Маму збудиш, а їй так треба спочинку... Хвора... Дуже хвора...

Тарас насилу здавляє хлипання. Помалу затихає й засинає в раменах батька, що ніжно отулює його рядном.

Григорій: От робота діда... Напихає буйну, дитячу голову всячиною, а воно, сердешне й у сні шукає ясних хвилин минулого... *(ще хвилину вдивляється в Тараса й зітхає):* Дивна дитина... *(врешті клонить голову й собі засинає).*

ЗАСЛОНА

